

RAMAZAN KORKMAZ ÜZERİNE BİR HEIDEGGER OKUMASI: 'DASEIN'İN İÇİNDEN SESLENMEK

*Adem POLAT**

ÖZET

Bu makalede, Prof. Dr. Ramazan Korkmaz'ın edebî eserlere ilişkin yazdığı çeşitli eleştiri ve değerlendirmeleri varoluşçu felsefenin önemli temsilcilerinden Martin Heidegger'in 'Dasein' varlık tasarımıyla metinlerarası perspektifte ilişkilendirilmiştir. Bu ilişki, edebiyat ve sanat gibi insani ifade biçimlerinin varlık, dünya ve gerçeklik olguları bağlamında ne şekilde paralellik gösterdiğini aydınlatılmak bakımından önemlidir. Dolayısıyla Korkmaz ve Heidegger arasında tesis edilebilecek bir düşünsel münasebet, metinlerarasılık açısından varlık bilgisine yönelik bazı kavramların değişik tarzdan çözümlenmesinin, her iki şahsiyet için bir evrensel gerçeğe isabet etmesi bakımından çoğaltılabilir bir sorgulama etkinliği olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Varlık, Dasein, Dünya, Metinlerarasılık, Yurtsuzluk, Yozlaşma.

A HEIDEGGER'S READING ON RAMAZAN KORKMAZ: CALLED FROM 'DASEIN'

ABSTRACT

In this article, a variety of literary criticism and reviews of Ramazan Korkmaz were associated with intertextual perspective of "Dasein" written by Martin Heidegger, one of the important representatives of the existentialist philosophy. This relationship is important in terms of enlightening the figures that show literary and artistic forms of expression, the world and the context of the facts of reality. Accordingly an intellectual relationship allocated between Heidegger and Korkmaz will be a questioning activity for both personalities in terms of the effectiveness of a universal truth and for resolving some of the concepts of knowledge assets in terms of intertextuality.

Key Words: Asset, Dasein World, Intertextuality, Rootlessness, Degeneration.

* Arş. Gör., Kafkas Ü. Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Böl., El-mek: a.polat1981@hotmail.com

Giriş

İnsan kuş değildir ve kendi türünün gerçeğine çelik kancalarla bağlıdır.¹

İnsan Antikite'den beri kendi varlık gerçekliğini sanat ve felsefenin tanımlayıcılığından güç alıp, bastırılması güç bir varlık problemine dönüştürerek sorgulamıştır. Bireyin zorunluluğu, dünya içindeki yeri ve sanatsal metinde ve dildeki karşılığı/gerçekliği, elbette sanatkârda olduğu gibi sanatın çözümleyicisinde de bir hakikate isabet etmiştir. Gadamer'e göre ele aldığımızda belirli bir dilsellik bağlamında, varlık gerçekliği de dilin bir nesne olmaktan çok geleneğin taşıyıcısı, hazinesi ve varlık dünyamızın somutlaştığı tarif edilebilir bir ortam olduğu belirir.² Yine Heidegger'in dili varlığın evi olarak görmesi de söz konusu insan gerçeğine ilişkin bir manipüle şekli olup, Foucault'daki merkezi olmayan anti-temelci dil-metin odağından farklı bir uzaklaşmadır.³ Ve Wittgenstein... Onun da dünyanın yapısına ilişkin olgusal bir temellendirme çabasına girişmesi 'dil'e ilişkin ontolojik dayanaklar temin etme ve dili dünyaya bağlama amacına yöneliktir.⁴ İşte bu dil-varlık ilişkisinden hareket ettiğimizde, sanat metninin işaret ettiği noktaya dil vasıtasıyla taşınan ontolojik uzantıların bir gerçekle yahut adına dünya dediğimiz yerleşmişliğimizin yeniden yorumlanması ve metinlerarası yeniden kurulumu zorunluluktur.

Bu bağlamda sanatsal çözümleme ve okuma şekilleri dikkate alındığında, varlığı anlamlı bir noktada temellendirmek yazınsallığı kullanan her bilinç için önemli bir çoğalmadır. Dolayısıyla yazımızın temel hareket noktası olan Ramazan Korkmaz'ın sorgulayıcı yazı numunelerini ve eleştirilerini, sabit bir okuma biçimi üzerinden değil de, felsefi arka plana sahip metinlerarası geçişlerle ilişkilendirip, Heidegger'in 'Dasein' (Daseinsanalaytik-Orda-varlığı) varlık tasarımıyla birlikte düşünerek, eklettiksel bir temellendirme üzerine yoğunlaşacağız. Özellikle yazınsallık bakımından Korkmaz'ın edebiyata ilişkin değerlendirmelerindeki anlam katmanlarının Dasein'a ne derece yaklaştığının bulgulanması, evrensel aklın ve ontolojik algılamaların sanatsal çerçevede aynı zamanda öznelerarasılık için de ne oranda bir hakikate denk geleceğine yönelik bir arayış olup ve yine hermeneutik açısından bakıldığında, uzaktaki bir şeyin yaklaştırılması ve evrensel düşünüş bağlamında spekülâtif yabancılaşmanın aşılması için dün ve şimdi arasında bir köprü inşa etme⁵ ve varlığın idrakine yönelik benzer bir algı paralelliğine açık kapı bırakacaktır. Bu, aynı zamanda edebiyatın da söylem olarak düşünceyi ne kadar kullanılabilir hale getirdiğine yönelik bir tecrübe zemini oluşturacaktır.

Yazımızın öncelikli hedefi metinlerarasılık açısından Martin Heidegger'le Ramazan Korkmaz arasında bir düşünce koridoru açabilmektir. Söz konusu düşünsel bağlantıların, elde hazır bir teorik şablondan değil de varlık, dünya ve ayırt edilebilirlik gibi ontik argümanlarla geliştirilebileceği dikkatlerden kaçmamalıdır. Bu argümanlar, varlığın asıl yapısının ayrıştırılmasıyla ortaya çıkan Heidegger'in adlandırdığı, 'yerleşme', 'orda-olma', 'dünya-da-olma', 'yalıtılmışlık', 'farkında olma', 'çerçeveleme' gibi hermeneutik açıdan bir zemine kavuşma ihtiyacını arayan fiillerle örüntülüdür. Söz konusu fiiller bir bağlama merkezleştikleri takdirde Korkmaz'daki söz konusu ontik argümanların Dasein'a ne kadar yaklaştığı veya Dasein'ın merkezine ne kadar girdiği, bazı felsefi fragmanlarla çözümlenebilecektir.

¹ Ramazan Korkmaz, **İkaros'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı**, Akçağ Yayınları, Ankara-2002, s. 192.

² Hans-Georg Gadamer, *Hermeneutik Refleksiyonunun Kapsamı ve Fonksiyonu*, (Editör-Tercüme-Hüsamettin Arslan) **Retorik, Hermeneutikve Sosyal Bilimler İnsan Bilimlerinde Retoriğe Dönüş**, Paradigma, İstanbul 2002, s. 11.

³ Susan Hekman, **Bilgi Sosyolojisi ve Hermeneutik Mannheim, Gadamer, Foucault ve Derrida**, (Çev: Hüsamettin Arslan- Bekir Balkız) Paradigma, İstanbul 1999, s. 225.

⁴ Ali Utku, **Ludwig Wittgenstein Erken Dönem Dilin Sınırları ve Felsefe**, Doğu Batı Yayınları, 2009, s. 43.

⁵ Gadamer, **agm.**, s. 5.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

Dasein İçin Bir Ön Veri

Öncelikle Heidegger ve 'Dasein' ontolojik tasarımından bahsettiğimizde, Alman felsefesinin çağımıza taşıdığı en karmaşık felsefi sistemlerden birini ortaya koymuş bir düşünürle karşılaşırız. Hegel sistematığının çözüldüğü son yüzyıl, Alman felsefesinin de Batı felsefe geleneğiyle hesaplaştığı yüzyıldır. Heidegger, "*Alman idealizminin tinci metafiziğinin bir tekrarı değildi.*"⁶ Etkileşim seviyesi dikkate alındığında başlangıçta Husserl'in yaktığı ışıkla yola başlayan Heidegger, vardığı noktadaki en zirve yapıtı *Varlık ve Zaman*'da geleneksel özne ve obje ilişkisini temelden değiştirip, "Dasein" tasarımıyla insana ve onun şartlarına ilişkin yeni bir varlık anlayışına yöneldi.⁷ Bu yeni yol, sistemleşerek günümüze kadar gelmiş Batı metafiziğine dönük ciddi bir tenkidtir. 'Ormancı' ve 'kara orman' metaforu ile söylemek gerekirse; Heidegger'in üstlendiği, ışıksız 'kara orman'ın güneş almayan yerlerine bir orman yolu açıp, karanlıkta kalmış yerleri ışığa kavuşturmasıdır. Aslında Heidegger'in yaptığı kendince varlığa ait günümüze kadar üstü kapalı veya kendi varlıksal yapısına kapalı bir ontolojik anlayışın parametrelerini aydınlatmasıdır. Çünkü Dasein varlığı, ayrıştırılmış bir varlık tasarısı olup, bu dünya-içinde yaşayan insana dönük somut bir zemin ihtiyacı hissetmiştir. Heidegger, Kartezyen indirgemeciliğinin insan ve varlığa ilişkin özne merkezçiliğine de karşıdır.⁸ Bu noktada Jaspers, Marcel, Berdyaev, Sartre ve Buber⁹ de Heidegger'e yakın görünse de söz konusu düşünürlerin anlayışlarındaki insansal (antropomorf) bakış, Alman felsefesinde bir yol ayrımını ve çatlağı açığa çıkarmıştır.

Heidegger bağlamında bir temellendirme için ilk olarak Dasein'in temel imkânlarından bahsetmek gerekir. Dasein antik dönem ve Descartes'dan beri süre gelen kartezyen ego benmerkezçiliğinden bir uzaklaşmadır. Dasein, insan ve varlığa ilişkin özne merkezçiliğine karşıdır.¹⁰ Ve dünya, yeryüzü içinde olunan yer "*Dasein'in aşkınsallığına bağlı fenomenolojik yapısının oluşturmuş olduğu anlam ilişkilerinin (el-altında-olan (zu-handen-sein) şeylerle çalışmada yüz yüze gelmek suretiyle kurduğu ilişkiler) bütünüdür.*"¹¹ Burada iki kavram dikkat çeker: Dasein'in (ordavarlığı) matrisindeki varlık ve görünüş... Zorunlu bir birliktelik olan bu yapı, "*görünüş olarak varlık, gizlenmişlik olarak varlıktan daha az güce sahip değildir.*"¹² öncülüyle ilintilidir. Yalnızca aslı olmadığı için asıl varlığın yerine kendini yerleştirir. Varlık ve görünüş zorunlu bir birliktelik içindedir. Ve Heidegger, bazen varlığın görünüşten koparak ortaya çıktığı hallere vurgu yapar. Dasein'in

⁶ Hans-Georg Gadamer, *Sanat Yapıtının Doğruluğu*, (çev. Metin Bal) (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) **Heidegger**, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2010, s.136.

⁷ Walter Biemel, *Heidegger'de Şiir ve Dil*, (çev. Yasemin Çına) (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) , **age.**, s. 183.

⁸ Zehragül Aşkın, Heidegger ve Adorno'da Postmodernci Yapıbozum: Teknik Tahakküm, **Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar**, S: 3(2) Temmuz 2010, s. 5.

⁹ Heidegger ve Descartes arasındaki antagonizmada, Descartes cogitoyla antropomorfa yaklaşım, bencillik ve solipsizm ile bir açmaza sürkelenmiştir. Kartezyen ben merkezci felsefeye bir alternatif getirmesi bakımından Martin Buber'de varlık problemi bir ara formülle dile getirilmiştir. Bu da 'ben'e bir 'sen' eklenmesidir. Fakat Buber ben-sen ilişkisinde Tanrıbilimsel bir o kavramı da kullanır ve Tanrı ile kurulan bağda bilincin araya girmesinin bir Tanrı tutulması olduğunu, bunun yerine insanın 'gönül gözüyle' Tanrıya bakması ve onun ışığında kalması gerektiğine işaret eder. Bkz. Ali Utku-Ahmet Sarı, Yazgımızın En Yüksek Melankolisi: Martin Buber, **Ayraç Aylık Kitap Tahlili ve Eleştiri Dergisi**, S. 18, Nisan 2011, s. 35. Burada dikkat çeken husus, Buber'in Tanrı tutulması olarak adlandırdığı bilincin araya girmesi, Heidegger'de bilinçten kaynaklanmayan fakat dışarıdan gelen engelleyiciler olarak 'çerçeveleme' kavramıyla ifade edilmiştir. Buber'de yukarıda sözü edilen antropomorf uzaklaşma Heidegger'e yakın görünse de bilinç, kendi üzerine düşünüş halinde olmak koşuluyla Heidegger'de dışlanmış değildir.

¹⁰ Aşkın, **agm.**, s. 5.

¹¹ Aşkın, **agm.**, s. 6.

¹² Martin Heidegger, *Varlık ve Görünüş*, (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) , **age.**, s. 69.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

merkezinde ortaya çıkan bu açıklık yani “ora”, (öz-vurgu-vurum) varlıkların gizlenmişliklerini ve iç içe geçmişliklerini açığa çıkarıp, varlığa ilişkin asıl olanağı dışa vurur.¹³

Bir örnekle ifade etmek gerekirse, Kral Oidipus başlangıçta güç, iktidar ve kutsaldır. Bu haliyle Dasein’in dışına fırlatılmıştır. Ta ki babasını öldürene kadar. Yaptığı hamle kendi gizinden/örtüklüğünden kurtarışı, zuhur edişi ve gizlenmişliğinden sıyrılışıdır.¹⁴ Varlığa yönelik bunalım anında, aradaki engelin kalkması, öz doğruluk ya da kendi varoluşunun zorunlu gerçeğine temas etmekte önemli bir hamledir. O halde varlık soyut bir düşünüş halinde olsa bile bir kalıba girmek ve bir zemin bulabilmek ihtiyacından hareket eder. “Doğruluk varlığın özüne aittir. Var olmak (*seiendes sein*) bu ifadenin içinde görünüşe gelme, görünme olarak-meydana-gelme, kendini oraya yerleştirme”¹⁵ anlamında olanak bulur. Dolayısıyla Dasein, “Varlık’ın anlamını kendinde, kendisi-olmayanda ve dünyada sorabilen varlıktır. Başka bir söylemle Dasein, Varlığın analitik çözümlemesinin ve yapısının ortaya konulduğu ontolojik gerçekliktir.”¹⁶

Bir ‘Dünya’ya Merkezlenmek

*Bütün bu toprağa mensûb olanların hali!*¹⁷

Ramazan Korkmaz’ın çeşitli edebî eserler üzerine yaptığı eleştirileri, Dasein çerçevesinde ele aldığımızda, metinlerarası bir münasebet oluşturabilmek için Heidegger’in *Sanat Yapıtının Kaynağı*’nda söylediklerine kulak kabartmak gerekir. Heidegger sanat yapıtının oluşturulması için bir ‘dünya’ ortaya koymanın zorunluluğunu belirtir.¹⁸ Ve Kant’ı da kritik ederek şunu söyler: “Varlık demek konum olarak; anlama olarak düşünme yoluyla yerleştirmedeki yerleştirilmişliktir.”¹⁹ Yani varlık nesneden soyut, kopuk değildir. Tek boyutlu farkındalık değil; varlığa gelme, varlıkta olma halidir. Başka bir deyişle bir yapı üzerinde temellenmek, o yapının içinden kendini fark etmek, idrâk melekelerine açık olmak, o yapı içinde kendini konumlandırmaktır.

Bu bağlamda Ramazan Korkmaz İkaros’un *Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı* adlı kitabında Cahit Sıtkı’nın şiirini değerlendirirken insan ve insanın yeryüzünde bilinçli bir yaşam formu olarak kurduğu ilişkiye yönelik bazı değerlendirmeler yapar. Bu değerlendirmelerin başlangıcında, Dasein tasavvuruna göre önce ontik kurgu hissedilmez; fakat insansal boyuttan hareket eden Korkmaz, kartezyen felsefenin sınırlarında başlattığı okumayı, dikkate değer biçimde Descartes’la yol ayırımına getirir. Şiir metni üzerine yaptığı okumada Korkmaz öncelikle şunları söyler:

*“İnsan olmadığı sürece ve insanın aydınlık bilinciyle idrâk edilmediği, tanınmadığı ve tanımlanamadığı sürece cisimler-nesnelere-şey’ler karalıkta kalmış, anlamını yitirmiş demektir. Dolayısıyla her şey insan için vardır. Ve anlamlıdır, yoksa eşya tek başına var ve anlamlı değildir. Anlam bilincin aydınlığıyla tanımlanan şey’dir.”*²⁰

Başka bir açıdan Marksist praksis için de karşı-paradigma niteliğinde olan Hegel vari öz-bilinç ve tin savunumu, özellikle Descartes bağlamında insansal bir uzaklaşmaya işaret etmez. Nesnel bir kopma ve dünya-içinde olan varlığa ilişkin bir gönderme de mevcut değildir. İnsansal duruma ve

¹³ Gadamer, *Sanat Yapıtının Doğruluğu*, (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) , **age.**, s. 143.

¹⁴ Heidegger, **agm.**, (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) , **age.**, s. 67.

¹⁵ Heidegger, **agm.**, 63

¹⁶ A. Kadir Çüçen, *Martin Heidegger’de İnsan Problemi, Felsefe Dünyası*, S. 31, 2000/1, s. 27

¹⁷ Tevfik Fikret, **Rübâb-ı Şikeste ve Tevfik Fikretin Bütün Diğer Eserleri**, (Editör: Fahri Uzun) İnkılâp Kitabevi, İstanbul, s. 278.

¹⁸ Önay Sözer, *Heidegger Bağlamında Türkçeye Çevirmek-Türkçeyle Düşünmek*, (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) **age.**, s. 56.

¹⁹ Martin Heidegger, *Kant’ın Varlık Tezi*, (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) **age.**, s. 87.

²⁰ Korkmaz, **İkaros’un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı**, s. 80.

düşünce öncelikli farkındalığa gönderme yapan cümleler, varlık ve insan arasında kartezyen bir merkezîyetçiliğin temel söylemini barındırmıştır. Ve takip eden sayfada şu alıntı dikkat çekici bir geçiş halkasıdır:

“Dikeyleme, kendi ayakları üzerinde durma insan olmanın temel vasıfları arasındadır. Kurtla, kuşla, gülle ve lale ile aynı kaderi paylaşma ise, alem ve insanın ortak kesişim noktasıdır.”²¹

Bu geçiş öncelikle belirli bir ruh halinin (pathos) ürünü olarak insanın, kültür köklerine ilişkin bir gözden geçiriş ve duraksama anının sonucu olarak tabiata sarıh duygularla yönelebilen ve bozulmuşluğun önünde durabilmenin fikrini vermektedir. Fakat Korkmaz’ın Dasein’in sınırlarına yaklaşması an meselesidir; bizatihi dünya olarak ısrarla vurguladığı, zorunlu bir etkileşimin düşünce ve sanattaki izdüşümlerini açığa çıkarmak için daha fazla beklemez. Korkmaz şöyle der: “İnsan, bu tarz bir varoluşu idrâk etmekten, yaşamaktan ‘sarhoş’tur. Öyleyse insan, bakışlarını yaşadığı bu gerçek dünyaya çevirmelidir.”²² Düşüncenin kendi üzerine bükülmesi, sadece insanî merkezi referans almasını değil; bilakis düşüncenin kendi üzerinde bir düşünüş biçimi oluşturmasını beraberinde getirmiştir. Ve Yeryüzü ya da daha geniş anlamıyla dünya, sanat yapıtının çözümlenmesindeki temel yerleşmişlik ve orda varlığı için de zemin inşa edip, orda-yerini almıştır. Korkmaz şu alıntı ifadelerde Dasein’in artık içindedir: “Uyanmak, uykudan uyanmak yerine, tabiatın dilini anlamak, ayrıntılara girmek anlamında bilinç ve ruh düzeyinde bir ayılmadır. Maddeyi bütün boyutlarıyla kavrama iddiasıdır. Bu ayılma, aydınlanma ve anlama esasında hareket unsurunu içeren fiiller şiirde daha azalmış ve bunların yerini ‘contemplation’ (seyir ve temaşa) almıştır.”²³ İnsan burada salt kartezyen bir düşünsel merkez olarak algılanmaz. Sabit temeller üzerinde düşünülmüş insanın ve onu şartlarının değişmezliği, neye yönelik olduğu, burada Dasein tasarımıyla paralellik göstermektedir. Korkmaz devam eder: “Bedeniyle yere, ruhuyla gökyüzüne ve onun semavî titreşimlerine muhatap olan insan, bu **sınırlandırılmışlığını** her aşma teşebbüsünde göğe yöneldiğinde, hep insan olmanın iğretliliğiyle yere çakılır. Çünkü gökyüzü kanatlıların diyarıdır. (...) İnsan kırık kanatlarıyla içindeki semavî çağrıyla, bedeni varlığıyla da **yerin çekimine** muhataptır.”²⁴ Belki burada insanın algılanması, Dasein tasarımıyla farklı olarak Korkmaz’da belirttiği gibi Adem ve Havva’nın yasaklanan ‘Bilgi Ağacı’nın meyvesini yemesiyle²⁵ başlayan semavî çağrının metafizik bir tarih ve töz sorununa dönüşmesidir. Fakat mühim olan nokta ontolojik bir sorgulamanın dünyada-olma-yaşama-dünya-içinden duyumsama gibi Dasein fragmanlarının sıklıkla tekrar edilmesidir. Bu da insanın şartlarına ilişkin önemli bir sorgulama etkinliğinin varlığını işaret etmektedir.

Ramazan Korkmaz, *Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri* adlı kitabında, Öteki-Ben ontik alanının sorgulamasını yaparken Dasein tasarımıyla daha çok yaklaşmıştır. Bu yakınlık, şüphesiz Dasein’la tarihsel, zamansal ve uzamsal bir analitik ilişki kurması bakımından son derece güçlü bağlar kurmaktadır. Korkmaz şunları söyler: “Kişinin kendini çevreleyen şeyler dünyasında yitip gitmemesi için onun, tarihselliğini sağlayan bellek mekanlarına tutunması için ve orada kurduğu kendilik bilinci ile hem uzamsal boyutta dünya ile hem de zamansal boyutta toplumsal geçmişiyle bağlantıya geçmesi kaçınılmaz bir gerçekliktir.”²⁶ Dün, şimdi ve yarın arasındaki ardışık boyut, tarihsel olanın da toplamıdır. Aynı zamanda eş zamanlılığı (senkron) reddeden bu tasavvur, Heidegger’in sistematiğine göre “doğal olan şey kendi tarihi içinde tarihsel olana dönüktür.”²⁷

²¹ Korkmaz, **age.**, s.81.

²² Korkmaz, **age.**, s. 81.

²³ Korkmaz, **age.**, s. 86.

²⁴ Korkmaz, **age.**, s. 192, 193.

²⁵ Korkmaz, **age.**, s. 203.

²⁶ Ramazan Korkmaz, **Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri**, Grafiker Yayınları, Ankara 2008, s. 31.

²⁷ Annemarie Gethmann-Siefert, *Heidegger ve Hölderlin Yoksul Bir Çağda Şairlere Muhtaciyet*, (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) **age.**, s. 267

perspektifinden farklı değildir. Buna ek olarak Korkmaz, kitabında ötekileştirmeden bahsederken: “*Bu görünümüyle öteki(leş)tirme, ontolojik karakterli bir özgürlük sorunudur. (...) Düşünsel anlamda ‘şeyleşme’ diye de tanımlayabileceğimiz bu durumda kişi, özüyle varlığı arasına aşılmaz engeller yığmış ve çoğu zaman da bu ‘amacı dönüşmüş engel araçlar’ın tahakkümü altında köleleşmiştir.*”²⁸ tespitini yapmıştır. Söz konusu şeyleşme, içi boşaltılmış kavramlar ve uzaklaşmalar olarak düşünüldüğünde, Heidegger Dasein’in sahiciliği karşısına; Dasein’in düşmüş halleri ve sahicisi olmayan biçimleri olarak ‘herkes’ boş konuşma ve ‘merak’ı koymuştur.²⁹ Korkmaz’ın ise ‘engelleme araçlarının tahakkümü altında köleleşmiş’ olarak tespit ettiği orijinalite karşısındaki herkes kavramı, bizatihi iki metindeki düşünsel paralel kurgu itibarıyla Dasein’den kopmaya; dolayısıyla Heidegger ve Korkmaz arasında metinlerarası bir koşutluğa işaret etmektedir.

Yine başka bir sorunsallaştırma meselesi, gizlenmişlik ve örtüklüğün sanatsal metinde ortaya çıkmasıdır. Heidegger, sanat yapıtındaki temel kurulumun, onun sırrına varılmazlığı ve derinlikte oluşuyla ilgili olduğunu düşünür.³⁰ Çünkü “*varlık kendi bulunurluğuna karşı düşmanlık içerir.*”³¹ Bunu Oidipus’un katil olmadan önceki halinde, yani varlık gizlenmişliğindeki dışardalık, fırlatılmışlık kavramlarıyla düşünebiliriz. Öyle ki sanat yapıtında istence karşı aşırı bir muhalefet vardır. Sanat ve yine dünyayı anlamak için deneyimlenen her şey, varlığın kendi içindeki gizil güçleri, tam anlamıyla yapıtın kendi-içinde-durması, aynı zamanda var olanın kendi-içinde-durmasına işaret eder.³² Başka bir açıdan Gadamer’e göre söylersek “*sanat yapıtı, şeylerin evrensel yitirilişine karşı onların muhafızlığını üstlenir.*”³³ Eğer bu sağlanamazsa her şey de olduğu gibi sanatta da varlık ortadan çekilir. Bu gizlenmeyi yine Korkmaz’ın Cahit Sıtkı Tarancı şiirini değerlendirirken söylediği şu cümleyle okuyabiliriz: “*Hayat için ‘devinim rastlantılara bağlı bir dalgalanma değil, maddenin özünde saklı olan hayat hamlesinin gerçeküstü bir tarzda dışa vurumudur.*”³⁴ Bir anlamda fatalist bir geleneğe yaslanmış söz konusu ifadeler, Bergson’un yaratıcı kuvvetten güç bulan ruhçu hamle ve hayat ilerleyişiyle ilintili sezgici sistemini düşündürmektedir.³⁵ Fakat Korkmaz’ın ‘maddenin özünde saklı’ ifadesi, Dasein merkezinde “ora” (öz-vurgu-vurum) olarak nitelenen çatlaktan sızan doğruluk parametrelerinin ve Heidegger’e göre insan varlığının en yüksek olanağına yönelik orda-varlığının açıklığına taşınan ve yeniden biçimlendirilmesine³⁶ ihtiyaç duyan bir istence de vurgu yapmaktadır.

Yurtsuzluk ve Yozlaşma

İnsan, sosyal mensubiyet ve bir çevreye ait olma ekseninde düşünüldüğünde, ayakları üzerinde toprakta yürürken ve bu dünyada gezinirken, bir mekana tutunma ihtiyacı hisseden bir varlık olarak

²⁸ Korkmaz, **Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri**, s. 18.

²⁹ Gadamer Heidegger üzerine yaptığı yorumlamada Dasein sahiciliği dediği şeyin yerine herkes, boş konuşma ve merak kavramını koyar. Bkz. Gadamer, *Sanat Yapıtının Doğruluğu*, (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) , **age.**, s. 133.

³⁰ Gadamer, *Sanat Yapıtının Doğruluğu*, (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) **age.**, s. 143.

³¹ Gadamer, **agm.**, s. 144.

³² Gadamer, **agm.**, s. 145.

³³ Gadamer, **agm.**, s. 145.

³⁴ Korkmaz, **İkaros’un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı**, s. 91.

³⁵ Yine başka bir açıdan Korkmaz’da ifade edilen maddenin özünde saklı hayat hamlesi, Bergson’un sezgi merkezli hareket felsefesini olumlamaktadır. Bergson’a ilişkin paralel bir metin okuması noktasında Nurettin Topçu’dan şu alıntıyı nakletmek istiyoruz. “*Maddenin hareketsiz olduğu zannedilmesin. Onun katılığı duyularımıza nazaran ve zahiridir. Eğer onda zekânın eseri olan bütün semboller süpürülüp atılarak, onun benliği, ezici olan katı kabuğu kırıldıktan sonra maddî dünyanın derin realitesine hareket halinde yerleşirse, onun basit bir bakış (flux), saf bir oluş (devenir pur), yaşayan süre akıntıları birbirinden ayrılmayan ırmaklar halinde eridiği görülür.*” Bkz. Nurettin Topçu, **Bergson**, Dergah Yayınları, İstanbul 2006, s. 46.

³⁶ Heidegger, *Varlık ve Görünüş*, (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) , **age.**, s. 67.

Turkish Studies

kaşımıza çıkar. Heidegger insanın terk edilmişliğine gönderme yapar ve insandaki terk edilmişlik hissinin meydana getirdiği kaygı durumunun onun varoluşunu gerçekleştirecek olanakları ve özgürlük problemini³⁷ kendinde görmesine neden olduğunu belirtir. Söz konusu terk edilmişlik olgusuna³⁸ Heidegger yurtsuzluk der. Ve burada bir problematik alanı açılır. O da insanın yurtsuzluğunun nedeni ve buna bir çözüm bulabilmektir.³⁹ Elbette karşımıza yine Dasein tasarımıyla hareketle insanın kendini dünya-içinde-varlık olarak sorabilen düşünce etkinliği çıkmaktadır. Sağlam bir zemin ve ontolojik olarak ilişki içinde olunan özne dışındaki olgular toplamı, varlığı somutlaştırıcı fenomenlerle ya da bizatihi tecrübe imkânına kavuşmuş eylemlerle bu dünya içindeki temel varlığının onaylanması için bir aidiyete sürükler. Toplum, yaşanan yer, öteki gibi dışsal argümanlar, insanın ne tür çevresel bağlamlar üzerinde yaşam sürdüğüne ilişkin birer göstergedir. Metinlerarası bir münasebet kurulduğunda, Ramazan Korkmaz'ın Aytmatov anlatıları için ifade ettiği şu cümleler dikkat çekicidir. "Birey, ontolojik güvenlik' referanslarını yitirdikten, kendini yalıtılmış, huzursuz ve güvensiz bir biçimde duyumsar ve ideolojiler için istismara açık bir alan oluşturur."⁴⁰ Görüleceği üzere insan, kendi yaşam alanını şekillendiren anlam vasıtalarıyla dinamik bir ilişki kurmak istemektedir. Yurtsuzluk, bu bakımdan bireyin kendini boşlukta bulduğu; farklı bir deyişle Korkmaz'ın insani yitim dediği bir alana yönelmesi/yönlendirilmesi'dir. İnsani bilincin varlıksal bir yurtla kurduğu bağ için Korkmaz şunları söyler: "Kişinin benlik bilincine kavuşması, öncelikle 'dıştanlık'ın kör bataklıklarına sapanmada kendi içine dönmesine ve orada oturmayı öğrenmesine bağlıdır."⁴¹

Heidegger ve Korkmaz açısından önemli bir diğer izlek yozlaşma kavramıdır. Söz konusu kavramı modern tekniğin, varlığı ve insanı köleleştiren bir tavırla ihmal etmişliği olarak niteleyen Heidegger, yozlaşma için 'çerçeveleme' (be-stell) adlandırmasını yapar.⁴² Aslı özden uzaklaşmayı beraberinde getiren bu durum, varlık ve görünüş açısından da bir uzaklaşma ve aykırılıktır. Çünkü doğa üzerinde teknik sayesinde kurulan üstünlük, güç aynı zamanda insan için de bir baskının ve tahakkümün getirisidir. Tekniğe bağlı olmak ile özgürlükten yoksun olmak⁴³ arasındaki antagonizma, Dasein merkezinde düşünüldüğünde de insanın kendi üzerinde düşünemez hale gelişini; yani düşünce tutulmasını doğurmaktadır.

Yozlaşma kavramını Aytmatov üzerine yaptığı okumalarda, karakterler üzerinden sorunsallaştıran Ramazan Korkmaz, "Tiranlaşmış insan-tarımlar, bilimsel gelişmeleri kullanıp 'ev'den, değerler'den ve tüm insanlık ülküsünden kopuk robot bireyler 'üretmek' ve onları istedikleri doğrultuda yönlendirerek dünyayı ele geçirmek istemektedirler."⁴⁴ ifadeleriyle, aykırılışmanın tarihsel insana ve onun şartlarına dönük bir saldırı olduğunun varlığına işaret edip, zeminsiz, boş alanlar meydana getireceğinin altını çizmektedir.

Yine yozlaşma kavramını, *Sebahattin Ali-İnsan ve Eser* adlı yapıtında, değerlendiren Korkmaz, insanın moderniteyle günümüze taşıdığı çoğu yenliğin/gelişmenin bir anlamda bireysel

³⁷ Çüçen, **agm.**, s. 28.

³⁸ Terk edilmişlik ve cenneten çıkarılma olgusu için Soren Kierkegaard'ın mevrus günahı ve düşüş olarak sorunsallaştırdığı meseleyi, Ramazan Korkmaz benzer bir düşünce tabanında, tanrısal alanın kontrolünden çıkış olarak niteleyip şunları söyler: "Kovulma motifi bu ilk günah, insan varlığının tanrısal alanın kontrolünden çıkarak kendilik olanaklarını yaratacak bir alan açma ve bu alanda kendi kesinliğini kavrama, yaşama tutkusundan kaynaklanmıştır denebilir." Bkz. Korkmaz, **Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri**, s. 54.

³⁹ Sevgi İyi, Yüzyılın İki Antropoloji Anlayışı Heidegger ve Mengüşoğlu, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C. 17, S. 2, s. 58.

⁴⁰ Korkmaz, **Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri**, s. 39.

⁴¹ Korkmaz, **age.**, s. 30.

⁴² Aşkın, **agm.**, s. 11.

⁴³ Aşkın, **agm.**, s.12.

⁴⁴ Korkmaz, **Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri**, s. 30.

varoluş alanına zarar verdiğini; insanın özgürlüğünü ve ontolojik farkındalığını kısıtladığını belirtmektedir. Korkmaz, Rousseau'nun *Emile* adlı pedagoji romanından hareketle romantizmi ve realizmi de kritik ettiği yorumunda şöyle der: “*Batı dünyası Rousseau'dan itibaren gelişen romantiklere has tecrübeyi yaşadıkdan sonra realist terbiye ile başka bir mahiyet kazanan dış dünyaya ve tabiata bakış tarzının etkisi olduğu açıktır. Rousseau, Emile adlı eserinde 'terreddi eden ırklar, nesilleri' safiyetini kazanmak üzere tabiata gönderir.*”⁴⁵ Bu alıntıya paralel olarak Rousseau'nun ‘bilgi, erdem ve mutluluğu yok eder.’ sözünden hareketle, Korkmaz'ın, bir yazısında *Emile* romanıyla birlikte mukayese ettiği Bernarde de Saint Pierre'in *Pol ve Virjini* adlı romanında yer alan ve tematik bir mesele olarak insanın bilgiye kapalı ve mutluluk veren bilgisiz yanına gönderme yapan şu ifadeleri moderniteye yönelik bir tenkittir: “*Onların ne saatleri, ne takvimleri, ne tarih ve felsefeye dair kitapları vardır. Günün saatlerini ağaçların gölgesiyle ölçmekte, mevsimleri çiçekler ve yemişlerle takip etmektedirler. Bu halleri onları son derece mutlu kılmıştır.*”⁴⁶ Görüleceği üzere insan medeniyetinin teknik ilerleyişinin ulaştığı seviye, insanın özgün değerleri muhafaza etmekte güçlük çektiğinin belirtisi olup, bir kriz durumunda, tehdit olarak algılanan uygarlığın gerisine çekilmek; burada doğaya dönüşün başlangıcı ve insani niteliğin tahribatına engel teşkil edecek bir formül niteliğindedir. Heidegger'in ‘çerçeveleme’ adlandırmasıyla engellenen, özünün ötesine itilen varlık, ontolojik bir tutulmaya maruzdur. Korkmaz'da ise insani yitim olarak adlandırılan dışsallaştırılma, Kuyucaklı Yusuf karakterini tahlil ettiği ifadelerde, özürlüğü kısıtlanması, sosyal adaletsizliğin oluştuğu, dejenerasyon olarak vurgulanmıştır.⁴⁷ Yine Korkmaz'ın Aytmatov okumalarında, bilimin köleleştirdiği, şuarsuzlaştırdığı, tek insan tipi olan ‘mankurt’ adlandırması için oluşturduğu şema baz alındığında,⁴⁸ kurbanın mitik döneme ait bir yalıtım çemberi (Şiri) içine alınarak geçmişe ait köklerinin, kültürel belleğinin ve değerler sisteminin tahrip edilmesi; gerek toplumsal koda ait parçalanmaya gerekse ontik bilince ait frekansların kesilmesi bakımından Heidegger'in ‘çerçeveleme’ olarak işaret ettiği varlığa ait özden kopuşa önemli bir vurgulamadır.

SONUÇ

Söz konusu ontolojik izlek alanı noktasında, Ramazan Korkmaz ve Martin Heidegger arasında düşünsel açıdan bazı metinlerarası benzerlikler, bu incelemenin temel hareket noktası olmuştur. Özellikle edebiyatın düşünsel tarafını ilgilendiren felsefi imkân ve sorgulamalar dikkate alındığında, eklektik bir fikrîsel çoğalmanın güdümünde metinlerarası paralel okumaların yeni olanakları kamçılacağı gözden kaçmayacaktır. Bu bağlamda R. Korkmaz'ın öğrenciliğinden hocalığına uzanan süreçte, yazınsal ekinliğini ciddi bir felsefi arka planda ve kültürde sürdürdüğü, edebî metinlere yönelik örnek eleştiri yazılarından ve değerlendirmelerinden anlaşılmaktadır.

Diğer yandan Heidegger'in Dasein tasarımının Korkmaz'la ilişkilendirilmesi, insan bilimlerinin genişletilebilir anlam dünyasında farklı duyarlılıkları birlikte düşünme olanağı sağlayacaktır. Evrensel aklın öncülüğünde varlığa uzanan sorgu faaliyetinin felsefe ve sanatı da içine alarak mutlu bir evliliğe dönüştürecek estetik zemin temin etme imkânı sunacaktır.

Sonuç olarak Ramazan Korkmaz üzerine yapılan Heidegger okumasının ontolojik temelde seçilmiş paralel metin örnekleri, hem Heidegger'de hem de Korkmaz'da varlığın metinlerarasılık bakımından benzer bağlamlarını kurabilme amacıyla irdelenmiştir. Korkmaz ve Heidegger'de ortak algılamaların elbette birebir örtüşen bir felsefe sistemine denk gelmesi düşünülemez; fakat varlık-dil

⁴⁵ RamazanKorkmaz, **Sabahattin Ali-İnsan ve Eser**, YKY, İstanbul 1997, s. 100.

⁴⁶ Ramazan Korkmaz, ‘Pol ve Virjini’ Romanı Üzerine Bir Deneme, **Fırat Üniversitesi Dergisi**, C.2, S. 2 1998, s. 194, 195.

⁴⁷ Korkmaz, **Sabahattin Ali-İnsan ve Eser**, s. 116.

⁴⁸ Korkmaz, **Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri**, s. 73.

ve dünya merkezinde yapılan sorunsallaştırmaların epistemolojik bir çerçevede sıklıkla yan yana geldiği yadsınamaz bir somutluk göstermektedir.

KAYNAKÇA

- AŞKIN Zehragül (2010). Heidegger ve Adorno'da Postmodernci Yapıbozum: Teknik Tahakküm, **Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar**, S: 3(2), s. 1-21.
- BIEMEL Walter (2010). *Heidegger'de Şiir ve Dil*, (çev. Yasemin Çına) (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) **Heidegger**, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- ÇÜÇEN A. Kadir (2000). Martin Heidegger'de İnsan Problemi, **Felsefe Dünyası**, S. 31, Ankara: s. 25-31.
- GADAMER Hans-Georg (2002). *Hermeneutik Refleksiyonun Kapsamı ve Fonksiyonu*, (Editör-Tercüme-Hüsamettin Arslan) **Retorik, Hermeneutikve Sosyal Bilimler İnsan Bilimlerinde Retoriğe Dönüş**, İstanbul: Paradigma.
- GADAMER Hans-Georg (2010). *Sanat Yapıtının Doğruluğu* (çev. Metin Bal) (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) **Heidegger** Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- GETHMANN-Siefert, Annemarie (2010). *Heidegger ve Hölderlin Yoksul Bir Çağda Şairlere Muhtaciyet*, (çev. Metin Bal) (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) **Heidegger**, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- HEIDEGGER Martin (2010). *Kant'ın Varlık Tezi*, (çev. Metin Bal) (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) **Heidegger**, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- HEIDEGGER Martin (2010). *Varlık ve Görünüş*, (çev. Metin Bal) (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) **Heidegger**, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- HEKMAN Susan (1999). **Bilgi Sosyolojisi ve Hermeneutik Mannheim, Gadamer, Foucault ve Derrida**, (Çev: Hüsamettin Arslan- Bekir Balkız) İstanbul: Paradigma.
- IYİ Sevgi (2000). Yüzyılın İki Antropoloji Anlayışı Heidegger ve Mengüşoğlu, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, S. 2, s. 57-67.
- KORKMAZ Ramazan (1988). 'Pol ve Virjini' Romanı Üzerine Bir Deneme, **Fırat Üniversitesi Dergisi**, S. 2, Elazığ: s. 189-198.
- KORKMAZ Ramazan (2002). **İkaros'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı**, Akçağ Yayınları, Ankara-2002.
- KORKMAZ Ramazan (2008). **Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri**, Ankara: Grafiker Yayınları.
- KORKMAZ Ramazan, (1997). **Sabahattin Ali-İnsan ve Eser**, İstanbul YKY.
- SÖZER Önay (2010) *Heidegger Bağlamında Türkçeye Çevirmek-Türkçeyle Düşünmek*, (Editörler: Özgür Aktok, Metin Bal) **Heidegger**, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Tevfik Fikret, **Rübâb-ı Şikeste ve Tevfik Fikretin Bütün Diğer Eserleri**, (Editör: Fahri Uzun) İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- TOPÇU Nurettin (2006). **Bergson**, Dergah Yayınları, İstanbul.

-
- UTKU Ali –SARI Ahmet (2011). Yazgımızın En Yüksek Melankolisi: Martin Buber, **Ayraç Aylık Kitap Tahlili ve Eleştiri Dergisi**, S. 18, İstanbul: s. 33-35.
- UTKU Ali (2009). **Ludwig Wittgenstein Erken Dönem Dilin Sınırları ve Felsefe**, Doğu Batı Yayınları.